

WERKGROEP 5: DE RELATIE TUSSEN DE HERVORMING VAN DE JEUGDBESCHERMING EN DE BIJZONDERE JEUGDBIJSTAND

Voorzitter: Christian ELIAERTS, V.U. Brussel

Inleider: Brigitte HÄNSCH, jeugdrechter te Antwerpen

Respondent: Eric BERX, raadgever, kabinet van de Minister van Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen-Mieke Vogels

Het jeugdbeschermingsrecht kent een lange traditie van samenwerking tussen justitie en hulpverlening. Met de invoering van de wet op de kindbescherming in 1912 en later de wet op de jeugdbescherming van 1965 wordt het jeugdrecht immers een *ius sui generis* (eigensoortig recht). De belangrijkste doelstelling van zowel het 'vrijwillige' buitengerechtelijk, als het gedwongen gerechtelijke optreden wordt de bescherming van de minderjarige. Een nauwe samenwerking tussen justitiële actoren en hulpverleners wordt dan ook, zeker bij het gerechtelijke optreden, een noodzaak. Met de staatshervormingen van de jaren '80 en het onderbrengen van de bijstand aan personen bij de gemeenschappen, wordt het jeugdrecht verkaveld tussen de nationale en de gemeenschapsoverheid. Zo blijft de opgave van de maatregelen ten aanzien van jeugddelinquenten behoren tot de bevoegdheden van de nationale overheid, maar de uitvoering ervan wordt, gezien de hulpverlenende finaliteit van deze maatregelen, een gemeenschapsbevoegdheid. Hierdoor wordt een nauwe en efficiënte samenwerking tussen de nationale en de gemeenschapsoverheid, naast de samenhang tussen de justitiële actoren en de hulpverleners, een *conditio sine qua non* voor het functioneren van dit complexe jeugdrecht. De vraag rijst echter of deze veronderstelde samenhangen ook effectief in de praktijk van het jeugdrecht kunnen waargenomen worden.

Volgens de inleider, mevrouw HÄNSCH, kunnen enkele knelpunten hieromtrent aangehaald worden. Eerst en vooral wijst ze op de mogelijke patstelling die de huidige bevoegdheidsverdeling kan veroorzaken. Wanneer immers de Vlaamse Gemeenschap onvoldoende middelen ter beschikking stelt voor de uitvoering van de nationale maatregelen, zullen deze maatregelen in de praktijk nooit geïmplementeerd kunnen worden.

Overigens meent jeugdrechter HÄNSCH dat de Vlaamse gemeenschap nu reeds te weinig middelen ter beschikking stelt voor de uitbouw van een efficiënt residentiële aanbod. Enerzijds zijn er te weinig plaatsen. Anderzijds bestaat er gewoonweg geen aanbod voor bepaalde categorieën minderjarigen. Recidiverende weglopers, minderjarigen met zware psychiatrische problemen, 'zware' jeugddelinquenten, enz. lijken allen het slachtoffer te worden van dit tekort aan geschikte residentiële settings. Zo komen, door een gebrek aan jeugdgevangenis en de mogelijkheid van de uit handen geving, de 'zware jongens' uiteindelijk in de volwassen gevangenis terecht. Nochtans horen minderjarigen hier niet thuis. De minderjarigen met psychiatrische problemen komen eveneens in de volwassen psychiatrie terecht. De weglopers, ten slotte, blijven maar weglopen

uit de instellingen met de nodige escalatie van hun problemen als gevolg. Bovendien bestaat er geen opnameplicht voor de residentiële instellingen, tenzij dan voor de gemeenschapsinstellingen. Hierdoor wordt in de praktijk vooral voorrang gegeven aan de 'gemakkelijke, vrijwillige' plaatsingen in plaats van de 'moeilijke, gedwongen' plaatsingen. Ten slotte weigeren ook de gemeenschapsinstellingen soms om nog minderjarigen op te vangen en dit wegens een gebrek aan beschikbare plaatsen.

Daarom, besluit mevrouw HÄNSCH, is er nood aan meer financiële middelen. Tevens hoopt ze dat het reeds opgestarte overleg tussen de nationale en de gemeenschapsoverheid doorgaat en de nodige vruchten afwerpt. Want een mislukking hiervan kan leiden tot het lam leggen in de praktijk van een efficiënte jeugdbescherming.

Mijnheer BERX, respondent, benadrukt eveneens de noodzaak van overleg zowel tussen de Vlaamse Gemeenschap en de jeugd magistraten als tussen de gemeenschaps- en de nationale overheid. Zoals mevrouw HÄNSCH wijst hij op het gevaar dat nationale beleidsopties, die niet gedeeld worden door de gemeenschappen, tot papieren tijgers kunnen gereduceerd worden. Maar kabinetsraadgever BERX denkt dat het allemaal niet zo een vaart zal lopen. Tot nu toe worden de nationale beleidsopties immers gedeeld door de Vlaamse Gemeenschap en de eerste stappen inzake overleg zijn reeds gezet. Desalniettemin blijft de vraag – en dit reeds sinds het einde van de jaren '80 – hoe de toekomstige nationale beleidsopties inzake de afhandeling van jeugd delinquent gedrag er nu zullen uitzien. Deze opties bepalen immers de bevoegdheidsverdeling en dus ook wie de rekening moet betalen. Het oprichten en uitbaten van bijvoorbeeld een jeugdgevangenis met als louter doel de maatschappij te beveiligen ressorteert niet onder de bevoegdheid van de Vlaamse Gemeenschap, omdat er geen hulpverlenende doelstelling aanwezig is.

Verder wenst mijnheer BERX, als antwoord op enkele kritieken van mevrouw HÄNSCH, te benadrukken dat de Vlaamse Gemeenschap reeds verschillende financiële inspanningen geleverd heeft door een bijkomend budget inzake jeugdbescherming te voorzien (550 miljoen BEF), het aantal residentiële plaatsen te verhogen (8,5 miljoen BEF voor de gesloten instellingen) en de momenteel lopende herstelgerichte experimenten te subsidiëren (60 miljoen BEF). Er is dus geen sprake van een afbouw van de middelen en het budget voor de residentiële plaatsingen kent het laatste decennium een groeiende evolutie. Desalniettemin is het uitbouwen van een geschikt residentieel aanbod, als gevolg van de diversiteit van de doelgroep, allesbehalve een sinecure. Ernstige jeugd delinquenten, psychiatrische gevallen en recidiverende weglopers vereisen immers elk een aangepaste residentiële setting. Tevens werd de Vlaamse Gemeenschap in het verleden reeds geconfronteerd met de omgekeerde situatie, namelijk een leegstand. Ten slotte rijst de vraag of een residentiële opvang wel steeds de meest aangewezen oplossing is voor het probleem. Waarom moeten weglopers bijvoorbeeld residentieel en niet ambulante opgevangen worden? En op basis van welke juridische grondslag plaatst men weglopende jongeren eigenlijk?

Tijdens de rondvraag bij het publiek rijst de vraag of de uit handen gegeven jongeren wel altijd in de gevangenis terecht komen? Volgens mevrouw HÄNSCH heerst er de laatste tijd een sterker repressief klimaat dan vroeger. Bovendien kunnen de parket magistraten, dankzij het gebrek aan een algemeen strafrecht-

lijk beleid binnen de jeugdsector, hun eigen strafrechtelijk beleid creëren. In het Antwerps arrondissement wordt, althans naar aanvoelen van de jeugdrechter, ingespeeld op de momenteel heersende *zero tolerance* houding. Hierdoor wordt de uit handen geving sneller en meer gevorderd dan vroeger, waardoor er uiteindelijk inderdaad meer jongeren in de gevangenis komen. Met zekerheid kan men echter geen uitspraak doen hieromtrent. Want zoals de voorzitter terecht opmerkt, bestaat er een sterk gebrek aan cijfermateriaal over het jeugdsysteem.

Mijnheer BERTX wilt verder nog even ingaan op het gebrek aan een strafrechtelijk beleid en meer in het bijzonder het gebrek aan criteria inzake de uit handen geving. Aangezien de uit handen geving geen hulpverlenende finaliteit nastreeft, komt het ook alleen maar de nationale overheid toe om hierover criteria op te stellen. De jeugdrechter van haar kant wijst op de mogelijke veranderlijkheid van de doelstellingen van een maatregel doorheen de tijd. Een delinquente minderjarige kan bijvoorbeeld eerst in een instelling worden geplaatst om de maatschappij te beveiligen (nationale bevoegdheid), doch daarna om hem intensief hulp te verlenen (gemeenschapsbevoegdheid). De vraag rijst dan ook of men zich soms niet al te gemakkelijk van elke verantwoordelijkheid ontdoet op basis van een in theorie geponeerde finaliteit, daar waar een maatregel in de praktijk meestal meerdere uiteenlopende doelstellingen nastreeft.

Vanuit het publiek worden tevens vraagtekens geplaatst bij de polarisering tussen de vrijwillige en de gedwongen hulpverlening. Want voor de jeugdrechters is het misschien niet altijd gemakkelijk om plaatsen te vinden, maar voor de Comités Bijzondere Jeugdzorg evenmin. Toch vindt jeugdrechter HÄNSCH dat gedwongen maatregelen voorrang moeten krijgen op de vrijwillige, want anders wordt de dwang volledig uitgehold en blijven de minderjarigen die de hulp het meest nodig hebben gewoon in de kou staan. Ook mijnheer BERTX lijkt zich bij dit standpunt te kunnen aansluiten. Aangezien de vraag momenteel groter is dan het aanbod moeten er prioriteiten gesteld worden. Met de invoering van de Integrale Jeugdhulpverlening zal de opnameplicht binnen de “niet vrij toegankelijke hulpverlening” trouwens ingevoerd worden.¹ Verdergaand op de invoering van de Integrale Jeugdhulpverlening rijst de vraag waarom de herstelgerichte afhandeling bij minderjarige delictplegers buiten deze Integrale Jeugdhulpverlening valt. Als antwoord hierop verwijst raadgever BERTX naar de noodzaak van een nationale wetgevende basis voor het herstelrecht. Immers, de nationale wetgever en niet die van de gemeenschappen is bevoegd voor de opgave van de maatregelen ten aanzien van jongeren die als misdrijf omschreven feiten plegen. Dit neemt niet weg dat de Vlaamse Gemeenschap nu reeds herstelrechtelijke experimenten subsidieert.

Kortom, uit de discussie in zijn geheel blijkt enerzijds dat velen reikhalzend uitkijken naar de openbaarmaking van de reeds lang verwachte nationale beleidsopties. Anderzijds tonen de verschillende tussenkomsten van zowel de sprekers als het publiek aan dat de samenhang in de jeugdbeschermingspraktijk soms zoek is. Maar in navolging van FOQUÉ zouden we kunnen stellen dat een beetje tegenhang in de strafrechtsbedeling echt geen kwaad kan, in tegendeel. Te veel samenhang werkt immers verstikkend en komt een democratie niet ten goede.

1. M. VOGELS, Vlaams Minister van Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen, *Synthesenota Integrale Jeugdhulpverlening*, Brussel, Ministerie van Welzijn, 2000.

De vraag blijft echter of het jeugdrecht en zijn praktijk getuigen van een gezond evenwicht tussen de volgens FOQUÉ vereiste samen- en tegenhang in de strafrechtsbedeling.

Els DUMORTIER*

* Wetenschappelijk medewerker, vakgroep Criminologie, V.U.B.